

CATALUNYA

Revista quinzenal

XXX ABRIL DE MCMV

MINISTERIO DE CULTURA

SUMARI:

La psicología cervántica en lo «Quijote» (fragment d'un capítol), per *Tomás Carreras y Artau*.— Aquell amor...— La Orotava, per *Joaquim Ruyra*.— Escenes del Quixot, traduïdes per *Joan Rosselló*.— Traduccions d'Horaci, per *Mn. Lluís Gispert*.— Un Quixot del segle XIV a Catalunya, per *Joan Poblet*.— Una nina de Ripoll.— El festejador, cançons populars recullides per *Joaquim Pecanins*.— El Mestre Nou, per *J. Pous Pagès*.

Actualitats.

Gravat. — Música de les cançons populars.

MINISTERIO
DE CULTURA

Universitat, 7

La psicología cervántica

en lo "Quijote" (1)

(Fragment d'un capítol)

.....Mucho más que el aspecto filológico, gramatical, puramente verbalista, me interesan, me han interesado siempre el alma del Quijote y el alma del regocijado autor de ese libro.

El Quijote es no sólo el retrato vivo, fidedigno de la España del siglo XVI, sino que encierra también un fondo perenne de humanidad estratificado. Y el mérito de Cervantes estriba precisamente en haber sabido fundir todo el espíritu general de la sociedad española de sus días bajo el crisol de su propio espíritu: aquella fecunda tradición cristiana y medioeval, los sentimientos caballerescos del pueblo español, sus hábitos aventureros, el grado y tono característicos de su mística religiosidad, las preocupaciones de todo linaje, aquel raro sentido de lo maravilloso y el culto correlativo hacia lo ideal y quimérico sobreexcitados por la lectura de los libros de caballería, la sabiduría popular desenvuelta en mil fórmulas y proverbios autóctonos..... toda la vida, en suma, de aquella España gigantesca y preñada de poesía, de la cual el Manco fué tanto actor eficaz como mero espectador, hállese refle-

(1) Del llibre pròxim a publicar-se y que té per títol: LA FILOSOFÍA DEL DERECHO EN EL QUIJOTE. (*Ensayos de Psicología colectiva.*) Contribución a la Historia de las ideas jurídicas, reflexivas y populares, en la España del siglo XVI.

jada en el libro inmortal, y como unificada al soplo de una portentosa intuición. Así que, Don Quijote y Sancho Panza son dos tipos nuevos, pero no de filiación desconocida: sustancia de un pueblo y de una época, constituyen, sin embargo, una revelación: ambos son españoles y humanos á la vez. Es una tontería disculpable, suponer que el Manco quiso deliberadamente, *a priori*, simbolizar con el Amo y el Escudero al propio pueblo español de su tiempo en la doble manifestación aristocrática y plebeya. El Quijote resulta demasiado grande, demasiado vivo, demasiado espontáneo, sin ponderación excesivamente bello para entrar en la prosaica categoría de un «libro de tesis». Lejos de tanta suspicacia, creo yo que el proceso psicológico del Manco, en la gestación de su libro se reduce sencillamente al deseo de pintar dos hombres: estos dos hombres, en su concreción poética, debían forzosamente pensar, sentir y hablar á la española, campear á la usanza de la época, soñar y correr aventuras como el mismo pueblo que las soñaba en los libros de caballería y se apresuraba á realizarlas en los más apartados confines del Orbe conocido. Los dos tipos de Don Quijote y Sancho Panza, aun siendo probablemente una sugestión de la literatura caballeresca, no hubieran pasado de dos formas vacías ó esquemáticas, si Cervantes no se hubiese apresurado á llenarlas con el rico contenido material que le ofrecía espontáneamente la vida entera española. El Caballero, y el Escudero resultan españoles *a posteriori*, á pesar de todos los designios atribuidos real ó aparentemente al Manco. Aunque sea decir una perogrullada, son españoles, porque no podían ser franceses, ni ingleses, ni turcos, ni chinos. Tan cierta debe ser mi afirmación, cuando se necesita poco esfuerzo para descubrir el parentesco espiritual entre el Hidalgo Manchego y aquel Cid Campeador, entre el Gobernador y Juez de Barataria y el Alcalde de Zalamea (1). Por eso Cervantes es, sin género de duda, un *poeta nacional*, y su Quijote, la *epopeya española* del siglo xvi, digan lo que quieran los retóricos ñoños adheridos eternamente á la cuadrícula.

(1) He insistido expresamente varias veces sobre este doble paralelo. V. el cap. VII, p. 259-261, y el cap. XI, p. 361.

Lo genial de Cervantes en el Quijote estriba en ese calor de humanidad que exhalan todas sus páginas, y que hacen de la obra española al propio tiempo un libro universal: he ahí el timbre de su inmortalidad. De los personajes cervantinos puede decirse lo mismo que de los héroes de Homero: interesan, interesarán en todos tiempos, no por su cualidad de españoles los primeros ó de griegos los segundos, sino porque antes que todo, los unos y los otros, son humanos. Media una distancia inconmensurable entre una antigua momia funeraria correspondiente á un pueblo ó civilización determinados, y el personaje vivo de una epopeya perteneciente á estos mismos pueblo ó civilización: mientras la primera apenas si suscita la atención de arqueólogos y eruditos, el segundo es capaz de atraer las miradas de todos los hombres, puesto que todos ellos sabrán hallar en el personaje épico su propia huella animada. El poeta viene á ser el perpetuador espiritual de la especie. No exagero, diciendo que el Quijote es un compendio de la humanidad. Amo y Escudero albergan de continuo en el tipo medio de la especie humana: son la espontánea personificación de los principios antagónicos del egoísmo y el altruísmo, los cuales, sin dejar de coexistir en nosotros, predominan ora el uno ora el otro, se combinan pero no tanto que lleguen á confundirse ó absorberse, y dialogan sin cesar bajo una lógica nada geométrica y sí muy humana, muy irregular—apellidémosla sin miedo,—verdaderamente cómica. Cada uno de por sí puede hacer el experimento: nuestro *hombre interior* lo hallamos descrito en los inmortales diálogos del libro: todos, quien más quien menos, hemos estado atacados de quijotismo unas veces, de sanchopancismo otras. Por eso Heine, como cualquier hijo de la Iberia pudo ver en el Quijote su libro predilecto, y Bowle llamar á Cervantes «honor y delicia del género humano». Por eso todos los pueblos civilizados, como si fuesen un solo hombre, se han estremecido de gozo á la sola lectura de una obra, cuya alma es eminentemente española.

Existe un camino recto, seguro, único para llegar á comprender y admirar al autor del Quijote: es el camino resplandeciente

de la poesía, no el camino tortuoso de lo trascendental. Hay que pregonar con voz de titán esa verdad de puro elemental, desfigurada: que Cervantes primero que todo, en medio de todo, y después que todo, es un poeta. Sólo partiendo de este supuesto, cabe enfocar con precisión el aspecto más notable de su originalidad. Para mí Cervantes es el genio de lo cómico grandioso, ó si se quiere, de lo cómico épico. Es el alegre inimitable forjador de hombres..... Psicológicamente diagnosticando, añadiría ahora que, dentro de la jerarquía que para los hombres extraordinarios ha establecido Max Nordau, pertenece Cervantes á la primera categoría. Vive en la cúspide. Es un genio de emoción (1).

Una crítica insulsa y pedantesca, queriendo exaltar hasta lo inverosímil el genio de Cervantes, ha acabado por perder la noción de su verdadera *medida*. Alguien ha dicho que á fin de librar del descrédito á la Estética, convendría apartar de su cultivo á aquellos espíritus secos incapaces de sondear las excelencias del Arte: del mismo modo, nadie debiera atreverse á comentar el Quijote, sin haber sentido antes los efectos mágicos de su poesía. Pregonar el genio de Cervantes no es elevarle á la categoría de omnisciente. El crítico sincero, el hombre de gusto no depravado, debe cegar sus ojos ante los rayos vigorosos que fluyen de la obra más humana de la Literatura española, á fin de imposibilitarse para descubrir los defectos que acaso se descubran en la penumbra. Pero la aberración «cervantista» en España y fuera de España, ha llegado al colmo de pretender apreciar el mérito del autor del Quijote, sobre la base de sus aspectos secundarios, de sus defectos, de sus incongruencias, de sus vulgaridades, estoy por decir de sus tonterías. El mal no es de ahora, ni de ayer. Ya el mismo Cervantes hubo de vindicarse ante las *graves* imputaciones de algunos criticastros contemporáneos, harto pequeños ó envidiosos para fruir las bellezas de la primera mitad del Quijote: me refiero á los primeros capítulos III y IV de la 2.ª parte, donde el Manco recoge las objeciones referentes á la inserción de su novela *El curioso impertinente*, á la abundancia de palos llovidos contra el Ca-

(1) *Psycho-physiologie du genie et du talent*, cit., c. VIII, p. 159.

ballero, y soluciona los detalles del rucio robado y de los cien escudos de Sierra Morena. Fué entonces, cuando á guisa de protesta y enamorado de su propia obra, escribía de ella con la tierna alegría de un infante:

«*los niños la manosean, los mozos la leen, los hombres la entienden, y los viejos la celebran.*»

¡Pobre Manco! Si hoy resucitase ni conocería su libro, ni él sabría que es Cervantes. *Post lucem spero tenebras*: así debió haber trocado su famoso lema. Abriría su Quijote y hallaríalo exornado con centenares y centenares de notas, casi siempre indigestas, fruto algunas de una hipercrítica cervántica inofensiva, pero molesta como el zumbido de los moscones. Replegaríase sobre sí mismo y muriera de hastío ó de vergüenza al escuchar un lenguaje que no entiende, que repugna á sus aficiones, ó á su conciencia honrada de hombre del siglo XVI. A Cervantes le ha tocado sufrir los moteos más estrafalarios: ha sido en concepto de algunos, revolucionario, progresista, demócrata, reformador, socialista, geógrafo, militar, marino, administrador, colorista, médico, y por idénticas razones, no sé si también ventero, perfecto amante, pastor, bandolero, canónigo, nodriza ó bailarín!... Para él exclusivamente háñese fabricado piropos del siguiente calibre: «¡Sombra inmortal de Cervantes! entre tanto profano que osa meterse á médico, entre tantos detractores de profesión más benéfica, tú nacistes para ella...» (1) *Et sic de cæteris!!* El autor del Quijote lo ha sido todo á los ojos de ciertos «cervantistas»... todo menos gran poeta. ¿Que no? Oigamos: «Como artista—ha escrito una pluma que parece sesuda—pertenece Cervantes á su siglo; como pensador á la posteridad... Posee Cervantes toda la Filosofía moral de su época, y además, el germen de lo que esa Filosofía habrá de ser en lo futuro» (2).

(1) «*Bellezas de Medicina práctica*, descubiertas por D. Antonio Hernández Morejon en el ingenioso caballero D. Quijote de la Mancha» (Madrid, en la oficina de D. Tomás Jordán, 1836). Un folleto de 23 págs.—Pág. 23.

(2) Francisco M. Tubino, *Cervantes y el Quijote*; V. el, por lo demás, discreto estudio «El sentido oculto del Quijote», pág. 162 y 163.—Huelga advertir al lector

En suma: Valiéndome de su simil, diría que el genio de Cervantes brilla en el Quijote á manera de un sol, cuyos rayos refulgentes dejan sentir su acción principal dentro de la poesía en sus más variadas formas: en primer lugar, en la esfera de lo cómico, de la cual es vecina inmediata la de lo satírico, y también en las esferas de lo trágico, de lo erótico, de lo popular, de lo erudito... de lo épico en su conjunto. Ni es tampoco Cervantes exclusivamente un romántico; un clasicista, ó un naturalista al uso moderno: hállase en todas las escuelas y es superior á todas las escuelas: á veces quiere y sabe imitar, pero aun así resulta inimitable. Y sin embargo, el genio de Cervantes comienza á palidecer á medida que va penetrando en los dominios ajenos á la poesía: y llega á clipsarse *como genio* —entiéndase bien— cuando, hecha abstracción de su condición poética, se estudia al autor del Quijote desde el terreno de la nuda especulación doctrinal: los razonamientos secos del Manco, esto es, despojados de la indispensable salsa poética, no sobrepujan jamás las ideas de los principales escritores coetáneos: son fruto de la época y no son parte á rasgarla en lo más mínimo. Apresurémonos, pues, á corregir la fórmula de los «cervantistas», sustituyéndola por esta otra: *Como pensador, Cervantes es hijo de su siglo; es como artista que pertenece á la posteridad* (1).

T. CARRERAS Y ARTAU

que aquí y en todos los pasajes del libro, donde combato á los «cervantistas», me refiero solamente á los malos; que, afortunadamente, hemos tenido buenos «cervantistas», y los tenemos todavía.

(1) Quien me haya seguido en el discurso de estos Estudios, á buen seguro que no calificará de arbitraria ó precipitada la conclusión arriba sentada. En comprobación de la misma, remitome á mis disquisiciones sobre las ideas morales y jurídicas de la época hechas en base y en parangón con el Quijote.

Aquell amor...

*Aquell amor va ser com una rosa,
que s'esflora damunt d'una companya,
y esparpellada y decadent la posa,
mentres d'olors riquíssimes la banya.*

*Aquell amor va ser com una rosa,
que s'esflora damunt d'una companya,
y, així que a la besada l'ha desclosa,
li clava les espines a l'entranya.*

*Aquell amor va ser com una rosa,
que s'esflora damunt d'una companya.
Fou agonia y pler, goig y pesar.*

*L'amor ha fuyt; del pler no'n resta glosa;
mes la ferida cada jorn s'endanya
y ab les espines baixarè al fossar.*

La Orotava

*Entre penyals negrenchs y antiga lava
s'obre la vall feconda y riallera.
Sembla de flors y vert una panera
decantada a vessar en la mar blava.*

*Possessió de la dolsa primavera,
may allí trona la tempesta brava
ans tot ayre s'hi encalma y s'hi atempera.
Tan felis es la vall de la Orotava.*

*Ab suchs del cor el Teide se la cria
Extàtich, contemplantla nit y dia,
els segles van passant com breu estona;*

*y ab símbol maternal diu sa tendresa
brollant damunt dels nuvols, en l'altesa,
blanch, rodó, amugronat, com pit de dona.*

JOAQUIM RUYRA.

Escenes del Quixot

La vetla de les armes

Al arribar a l'hostal un sanador de porchs, se posá a soná am son fluviol, una després de l'altra, quatre o cinch tocodes diferents, lo que va acabar de fer creure a Don Quixot que's trobava dins un famós castell, aont l'obsequiaven durant el menjar am delitosa música, y així mateix prengué per saborós anós el tros de bacallá salat qu'engolia, per pa de flor de xexa el dur de rovelló que'n treball roegava, per distingides dames les descarades bagasses que'l servien y a l'hostaler pel castellá d'aquell castell, am lo que's donava per pagat y satisfet de sa eixida.

Lo que li dolía era no estar encara armat cavaller, car li semblava que no podia empendre llegítimament cap empresa cavalleresca sens haver entrat abans a la distingida ordre de cavallería.

Apesarat per aquesta idea, acursá el lleuger y hostalench sopar, y totduna que l'hagué acabat va cridar a l'hostaler y, menantlo a dins l'estable, s'agenollá a sos peus, dientli: no'm mouré d'així com estich, valent cavaller, si vostra cortesia no'm concedeix el do que tant desig, el qual prest se tornarà en alabança vostre y en prò de genre humá.

El posader qui veia el seu hosta retut a sos peus y escoltava tan estranyes follies, quedá indecís y confús sense sebre que fer ni que dirli, forcejant per ferlo axecar, lo que no pogué conseguir fins

que li va haver dit que li otorgava de molt bon grat el do que pretenia.

Així ho esperava de vostra altesa, senyor meu, respongué Don Quixot. Ara vos dich que'l do pel qual sospir y del que vostra lliberalitat m'ha feta mercé, es, que'n el día de demà m'arreu cavaller. Durant tota la nit vetlaré les armes dins la capella d'aquest vostre castell, y el día vinent, si es grat a Deu, se cumplirá lo que tant desig, per poder anar, com es degut, pels quatre vents del mon cercant fortuna en prò dels infortunats y desvalguts, com pertoca an els nobles cavallers de l'alta ordre de cavalleria, a la qual pertenesch.

El posader, qu'era un poch afisconador y que ja sospitava qu'el seu hosta no tenia el seny cumplit, s'en acabá de convencer sentintli dir tots aquells disbarats, y per tenir de que riure a la vetlada, seguintli la flaca, li va respondre que trobava molt raonable la seva curolla, per esser cosa natural y propia d'un cavaller tan principal com pareixia y sa gentil presencia demostrava. Qu'ell en sa juvenesa també s'era empleat en tan honrosa professió y corregut molt de mon cercant ventures, sens deixar els voltants de Málaga, les illes de Riaran, el compás de Sevilla, els cordells de Segovia, l'olivera de Valencia, la rondeta de Granada, la plaja de Sanlúcar, els vergers de Córdoba, els hostalets de Toledo y molts d'altres llocs per aont havia exercitada la lleugeresa de sos peus y la sotilesa de ses mans, torcent lo que anava dret, anemorant viudes, desvergant donzelles, enganyant orfes y donantse a conèixer per quasi totes les audiencies y tribunals d'Espanya; y que, a la fi, cansat y mig retut s'era retirat an aquell castell seu, aont vivia honradament de lo propi y de lo d'altri, hostejanthi els cavallers que hi topaven, fossen de la calitat y condició que fossin, solament per la molta afició y voluntat que los tenia y perque amb ell partissen llurs ganancies en paga de tan bon desig. Ademés li va dir que'n el castell no hi havia capella per vetlar les armes, per estar esbucada l'antiga per ferne una de nova, però qu'ell prou bé sabia que'n cas de necessitat, com aqueix en que's trobaven, les podien vetlar a qualsevol banda, y per lo mateix qu'aquella nit ho

podia fer en el pati del castell y a la matinada, volentho Deu, s'entllestirien les demés cerimonies, de manera que quedás armat cavaller, tan cavaller com el més cavaller del mon. Llavors li demaná si duia diners. Don Quixot va respondre: que no duia una creu, ni havia llegit may a cap llibre de cavalleria que cap cavaller n'hagués duits. A lo que'l posader li replicá que s'enganyava de cap a peus, car anch que no s'hagués escrit a les histories, per pareixer a llurs autors que no era necessari posarhi una cosa tan indispensable y clara com qu'havien de portar diners y camises netes, no perque ho callin s'ha de creure que no'n duien. Que tengués per cert y segur, que, tots els cavallers de que parlen els llibres, no's passetjaven am sa bossa buida, per lo que pogués esser; y que també mateix duien camises netes y una caixeta plena d'augüents per curarse les nafres, car an els camps y despoblats per aont solien lluitar no sempre hi havia qui'ls curás, en no esser que tenguessen qualque bruixot amich qui acudís en son socors portant sobre els nuvols una gentill donzella o un nan entremeliat, qui, donantlos a beure, no més que fos una gota, de l'aigua maravillosa d'una transparent ampolla, al punt curava qualsevol nafra per fonda y enconada que fos; però, que no essent així, tots els cavallers tenien gran esment de que llurs escuders anassen ben provists de diners y d'altres coses necessaries, com eren filetes y augüents per curarse; y que si qualque cavaller no tenia escuder (lo que poques vegades succeia) el mateix cavaller ho duia dins unes alforjes molt sotils que quasi no's distingien sobre les anques del cavall, car no essent per cosa tan necessaria no estava gaire ben vist que'ls cavallers portassin alforjes; per lo que li donava de consell (ja que fins que fos fillol seu no l'hi podria manar) que de llavors en devant no anás pel mon sense doblers y les altres coses dites, tot lo qual, quant manco en fes comptes, li feria molt bon servey.

Don Quixot va promete cumplir punt per punt tot lo que se li aconsellava; y l'hostaler llavors li doná ordre de vetlar les armes dins un corralot que hi havia a un costat de l'hostal. El bon cavaller, recullintles totes, les posá sobre una pica abeuradora a la vora del pou, abraçá l'escut, arborá la llança, y am gentil posat co-

mensá a passetjarse per davant l'abeurador, just quant s'en venia la nit.

El joyós hostaler frissá de contar a la gent de la posada la ma-
nia del seu hosta, la vetla de les armes y lo d'armarlo cavaller.
Maravellantse aquests de tan extranya follia, l'anaren a guaitar de
lluny y el veren qui estones boretjava am sossech y altres vega-
des, atañantse a sa llança, ficsava la mirada sobre les armes y no
la decantava en molt de temps. Al instant clogué la nit amb una
lluna tan clara com la mateixa llum del sol, y així tothom pogué
llucar tot quant feia el novell cavaller.

Amb aixó un dels traginers que hi havia a l'hostal volgué abeu-
rar la seva bestia y, com per ferho destorbaven les armes de dalt
l'abeurador, anava a llevarles, quant Don Quixot li digué cridant:
¡Oh tu, qui's vulla síes, atrevit cavaller que t'atances a tocar les
armes del més valent cavaller *errant*, mira abans lo que fas y no
te atrevesques a tocarles si no vols colar la vida en paga del teu
atrevement! — Lluny de curarse el traginer de tals raons (y més li
haguera valgut curarsen, car s'hauria curat en salut), estirá les co-
rretjes y va llençar les armes un bon tros lluny. Veientho Don
Quixot, alçá els ulls an el cel, y, posant el pensament (a lo que
pareixia) en la seva senyora Dulcinea, va exclamar: Socorreume,
senyora meva, en aquesta primera afronta que reb aquest pit esclau
vostre, que no'n manch el vostre favor y la vostra protecció en el
primer treball que se m'ofereix; y dient aquestes y altres semblants
raons, llençá l'escut, y alçant la llança am ses dues mans, va pegar
un cop tan fort an el cap del traginer, que'l feu volar a terra molt
lleugerament, deixantlo tan malmés, que am un altre com aquell
no hauria hagut menester barber que li assistís. Fet aixó, va recu-
llir ses armes y se torná posar a passetjarse am sa mateixa tranqui-
litat d'abans.

Al cap d'un poch, sense sospitar lo qu'havia succeit, car el tra-
giner encara estava esmortit, ni comparagué un altre am la matei-
xa intenció d'abeurar el mul, y mentres arreconava les armes per
desembarassar l'abeurador, D. Quixot, sense badar barres, ni de-
manar favor a ningú, tirá altra volta lluny de sí la rodella, alçá la

llança, y, sensa ferla troços, en va fer més de tres del cap del traginer, car le hi obrí per quatre bandes. Am so renou comparegué la gent de la posada y amb ells l'hostaler. Totduna que Don Quixot los va veure, recullí am lliquerés l'escut, posá ma a l'espasa y digué: ¡Oh, senyora de l'hermosura, vida y força del feble cor meu, ara es l'hora de que gireu els ulls de vostra grandesa envers d'aquest vostre catíu cavaller qui en tan gran treball se troba!—Y amb aixó li semblá cobrar tant de valor, que, si llavors li envesteixen tots els traginers del mon, no l'hagueren fet tornar un peu enrera. Els companys dels nafrats, quant los veren, començaren d'un tros lluny a tirar pedres a Don Quixot, qui's cobria am l'escut com millor podia, sens gosar abandonar l'abeurador per no desamparar les armes. El posader am grans crits los deia que'l deixassen estar, car ja'ls havia dit qu'era foll y que per tal se lliuraria anch que los occís a tots. Mentrestant Don Quixot cridava més que l'hostaler, motejantlos de covarts y de traidors y dient que'l senyor d'aquell castell era un malvat, cruel y descortés, car permetia que així ofenessin a un cavaller *errant*; y que si ja fos armat cavaller, com prest ho sería, li feria entendre la seva traició; però de voltros, baixa y despreciable canea, afegía, no'n fas gens de cas: tiraume, veníu, acostauvos y ofeneume així com millor podreu, que jo us donaré la paga que mereixeu pel vostre atraviment y desvergonya. Y tot aixó els ho deia am tanta força y energia que acabá per imposarse, y entre la por y els consells de l'hostaler, fent de la necessitat virtut, s'aturaren de tirarli pedres. Ell, llavors, los deixa retirar els ferits, y torná vetlar les armes am la mateixa quietut y sossech de la primera vegada.

Poch agradaren a l'hostaler les verbes de son hosta, per lo que resolgué acursar les cerimonies y donarli al punt la negra ordre de cavallería, abans de que sobrevenguessen noves desgracies. Acostantshi se disculpá com millor va sebre de les insolencies y atropells d'aquella gent baixa y grollera, assegurantli que no'n sabia res, però que ben castigats estaven per llur atreviment. Li recordá que, com ja li havia dit abans, en el castell no hi havia capella, però que tampoch s'en era menester per lo que restava a

fer, car lo essencial per quedar armat cavaller era la clatellada y el cop sobre l'espata, segons els coneixements que tenia del ceremonial del ordre, tot lo que's podia enllestir enmig del camp; y qu'en quant a la vetla de les armes, ja havia ben complert, car bastaven dues hores, y ell n'havia vetlades més de quatre. Tot s'ho va creure Don Quixot, y respongué: qu'estava aparellat per obeir-lo y que com més prest millor hi donás acabament, car si l'enutjaven altra volta quant ja estaria armat cavaller, no pensava deixar cap persona viva en el castell, en no esser aquelles que li ordonás, a les quals per respecte a ell deixaria vives.

Advertit y tamorench d'aixó el castellá, dugué al punt un llibre aont anotava l'ordi y la palla que donava an els traginers y, amb un jovenet qui portava un tros de candela y les dues dites donzelles (les criades de l'hostal), s'acostá a Don Quixot manantli que s'agenollás, y començá a lletgir en el llibrot com si fes oració, fins que, devers la mitat, alçá la má y pegá una bona clotellada a Don Quixot y am sa mateixa espasa del bon cavaller, li doná un cop sech sobre l'espata, murmurant sempre seguit com sí resás.

Fet aixó ordoná a una d'aquelles dames que li cenyís l'espasa, lo que va fer al punt am gran desembrás y discreció, y prou s'en era menester per no esclatar en riure a cada cerimonia; la sort va esser que les proeses que havien vistes fer an el novell cavaller els aturavan un poch les ganes de trufarsen. La dama al cenyirli l'espasa li va dir: Deu fasse a vostra mercé un venturós cavaller y li don bona sort en les lluites. Don Quixot li preguntá quin nom havia, per sebre desde llavors a qui quedava obligat per la mercé rebuda, car pensava otorgarli bona part de l'honra qu'alcançás am la força del seu bras. Ella li respongué, am molta humildat, que li deyan la Tolosa y qu'era filla d'un taconer natural de Toledo que vivia a les tendetes de Sanchobienaya, y que a qualsevol banda fos el serviria y el tendria sempre per senyor. Don Quixot li replicá que, per amor a ell, li fes la mercé de posarse desde llavors el *don* y dirse dona Tolosa; lo que aquesta de molt bon grat li va promete.

Llavors l'altra dama li calçá els esperons y aixó doná lloc a un

altre dialech semblant a l'anterior. Don Quixot li demaná el nom; ella li digué qu'era filla d'un honrat moliner d'Antequera; a lo que'l cavaller li pregá que usás el *don* y se anomenás dona Molinera; y acabá oferintli nous serveys y mercés.

Fetes, depressa y correns, totes aqueixes fins llavors may vistes cerimonies, Don Quixot no més frissava de trobarse a cavall y sortir a cercar ventura. Ensellá en Rocinant, el muntá, y abraçant l'hostaler li va dir unes coses tan estranyes agraintli la gran mercé d'haverlo armat cavaller, que no es possible contarho. Desitjós aquest de veurel com més prest millor lluny de l'hostal, li contestá en poques paraules, però no am menys prossopopeya y el deixá partir en bona hora, sens demanarli l'import de l'hostalatje.

La nit an el Tobosso

Devers mitja nit, poch més o manco, Don Quixot y en Sanxo deixaren la montanya y s'en entraren en el Tobosso. El poble se trobava en gran sossech y calma, car en aquella hora la gent dormía a les totes, com solen dir. Justament la vesprada no era gaire fosca y en Sanxo hauría volgut que fos estada més negra que la tinta per trobar en la fosca disculpa a llur ximpleta. En tota la ciutat no més s'hi sentía el persistent lladrar dels cans, qu'aixordava les orelles a Don Quixot y atribulava el cor del pobre Sanxo, y desyara qualque bram d'ase, grunys de porchs y miular de gats, y totes aqueixes diferents veus, sortides d'aquí y d'allá, creixían y se multiplicavan am l'eco en mig de la quietut de la nit. Tot aixó va semblar al anemorat cavaller qu'era de mal auguri, però així mateix va dir an en Sanxo: Sanxo, fill meu, mostrem el palau de ma estimada Dulcinea, tal volta encara la trobarem desperta.

—¿An aquín palau vol que'l guii, senyor meu, respongué en Sanxo, si allá aont vaig veure sa grandesa no era cap palau sino una casa ben petita?

—Es que llavors devia estar retirada, digué Don Quixot, a qualque pabelló del gran casal, folgant am ses donzelles, com es us y costum de grans senyores y princeses.

—Senyor—va dir en Sanxo,—ja que vostra mercé vol, molt a pesar meu, que sia palau la casa de ma senyora Dulcinea, ¿li pareix qu'es hora de trobar la porta oberta? ¿Troba qu'está bé que hi anem a tocar, moguent renou y avalotant la gent perque nos sentin y obrin? ¿Es que per ventura anám a repicar a la porta de les nostres mestresses, com fan els abagassats, que arriben y toquen y entren a la casa per tart que sia?

—Trobém primer el palau—li contestá Don Quixot—y llavors jo ja't diré lo que convenga ferse; però, mira Sanxo, que, o jo no hi veig o l'ombra que s'ovira d'aquell gran bulto ha d'esser la del palau de na Dulcinea.

—Doncs seguezca y guii vostra mercé—respongué en Sanxo—que per ventura será així com díu, però jo ho veuré am los meus ulls y ho tocaré am les mans y ho creuré tant com crech qu'ara es de día.

Don Quixot seguí endevant y quant va haver caminat devers dues centes passes, se topá am so bulto que feya l'ombra y va veure una gran torre. Aviat va coneixer qu'aquell edifici nó era palau, sino l'esglesia principal del poble y totduna va dir: l'esglesia hem trobada, Sanxo.

—Ja ho veig—va dir aquest—y Deu vulga que no nos topém am la nostra sepultura, car no es bona senyal trescar a tals hores per dins un cementeri; am més motíu quant, segons crech haverli dit a vostra mercé, la casa d'aquesta senyora está a un carreró que no passa.

—¿Y ara, qué embulles, malait mentider—li va dir Don Quixot;—aont has vist may que'ls casals y palaus reals estiguen a un carrer sense sortida?

—Senyor—li respongué en Sanxo—lloch aont vas, costum qu'hi trobes, y tal vegada s'usa ferho així en el Tobosso; per lo mateix li suplich que'l ma deix cercar pels carrers y correrons que hi ha avinent y per ventura per qualque recó trobaré el ditxós palau que

nos fa trescar retuts y aglassats d'una banda a l'altra, mal el veiés esbucats ara mateix.

—Parla am més respecte, Sanxo, de les coses de ma senyora—li va dir Don Quixot,—si vols que acabém la festa en pau.

—Ja m'hi miraré més d'aquí en devant—respongué en Sanxo—però, ¡cóm he d'aguantar am paciència que vostra mercé vulga que am una sola vegada que vaig veure la casa de ma senyora l'haja de sebre de cor y coneixerla an aquestes hores, quant vostra mercé que la deu haver vista milenars de vegades, no la sab trobar?

—Tu'm farás tornar boig, Sanxo—li va dir Don Quixot;—vina aquí, maleit heretje: no t'he dit mil voltes que en tota ma vida no he vista may a ma senyora Dulcinea, ni he passat el portal de son palau, y que solament estich anemorat d'ella de sentir parlar de sa discreció y bellesa?

—Ara ho sent—respongué en Sanxo—y li dich, que si es així, tant l'ha vista vostra mercé com jo mateix.

—Aixó no pot esser—insistí Don Quixot—car tu'm digueres que l'havíes trobada porgant blat, quant arribares am la contesta de ma lletra, que tu mateix de part meva li havíes duita.

—No s'hi fundi am aixó, senyor—respongué en Sanxo—puix li fas avinent que també va ésser de sentirho a dir, tot quant li vaig contar d'haverla vista y de la resposta a sa lletra, car tant se jo qui es la senyora Dulcinea, com tocar amb un dit an el cel.

—Sanxo, Sanxo—exclamá Don Quixot,—si de vegades les burles hi escauen, hores hi ha en que cauen malament; y no perque jo't diga que ni he vista, ni he parlat may am la senyora de mos pensaments, has de trufarten dient lo mateix, sent com sabs ben al contrari.

Mentres estaven amb aquesta brega, veren venir cap a ells un home am dues mules, qui pel renou que feia l'arada qu'arrossegava per terra, judicaren si sería qualque llaurador, qu'hagués matinetjat per arribar d'aua a la llaurada, y així va esser. El llaurador s'en venía cantant aquell romanç que díu:

Mala caça pels francesos
La caça de Roncesvalls...

—Que'm matin Sanxo—digué Don Quixot quant ho sentí—si encara no nos succeiex qualque cosa bona aquesta nit. ¿No sents lo que canta aquest llaurador?

—Prou que ho sent—li díu en Sanxo—¿però que té que veure am nosaltres la caça de Roncesvalls? Tant s'en valdria si cantás el romanç de Calains per tenir sort o desgracia en les nostres coses.

Amb aixó arribá el llaurador y Don Quixot li va dir: Deu vos quart, bon home, ¿me sabrieu dir aont cau per aquí el palau de la princesa dona Dulcinea del Tobosso?

—Senyor—respongué el camperol—jo som foraster y fa poch dies que'm trob an aquest poble servint un terratinent molt rich; aquí devant hi viuen el senyor Rector y l'escolá, y, tant un com l'altre sabrá donar a vostra mercé raó d'aquesta senyora princesa, puix tenen els noms de tots els vehins del Tobosso, encara que tench per mi que'n tota la ciutat no hi víu cap princesa; senyores principals, sí que n'hi ha moltes, qui cada una d'elles a ca seua pot esser princesa.

—Donchs entre aquestes—digué Don Quixot—hi deu hauer, amich meu, la que vos deman.

—Ja pot esser—contestá el llaurador, y afegí—adeu, que l'aua s'entrega.—Pegá una singlada a les mules y va partir sense escoltar més raons.

En Sanxo, veyent que Don Quixot era quedat pensatíu y mal-humorat, li va dir: Senyor, el día s'entrega y me pareix que no nos convé que'l sol nos trobi en mig del carrer. Trob que lo millor será que sortiguém fora de la ciutat y que vostra mercé se posi a redós per qualque ubaga dels voltants, mentres jo torn aquí durant el día. Li asseguro que no deixaré recó ni forat sens posarhi el nas cercant la casa o palau de dona Dulcinea y he d'esser poch afortunat que no'l trobi; y totduna que l'hauré topat parlaré am s'altesa, contantli aont y com queda vostra mercé esperant que li doni ordre y li diga la manera d'anarla a veure sens perjuy de sa honra y bon nom.

Aquesta vegada sí qu'has dites, Sanxo—va dirli Don Quixot—mil sentencies en breus paraules. El consell qu'ara'm dones el reb

y l'acull de molt bona gana. Vina, fill meu, y aném a cercar el boscatge per retirarmi durant el día y tu al punt tornarás, com díus, a cercar, veure y parlar a la bella senyora Dulcinea, de la discreció y agudesas de la qual esper favors maravellosos.

En Sanxo, qui frissava ferm de treure Don Quixot del poble per por de que'l trobás am les mentides que li va dir quant torná a la Serramorena am la fingida resposta de na Dulcinea, doná pressa a la eixida y al punt foren envers mitja hora lluny de poblat, aont trobaren un alzinar o bosch en el qual s'en entrá Don Quixot, mentres en Sanxo s'en tornava a la ciutat per parlar am na Dulcinea.

Traduit per JOAN ROSSELLÓ.

MINISTERIO
DE CULTURA

Traduccions d'Horaci

Oda VI-A Agripa

(Sriberis Varlo fortis et hostium)

*Triomfant, oh Agripa, y animós, per Varius
cantor homèrich, celebrat seràs,
ab les empreses del ferotje exèrcit
que en mar y terra ton esprit guià.
Ni aixó nosaltres celebrar podríam,
ni al fer Aquiles qui cedir no sap,
ni la de Pélops descendència bàrbara
o be'ls errors d'Ulisses navegant:
car massa humils pera tals fets, la musa
de nostra lira temorenca y suau
la gloria teva y la del noble Cèssar
migrar ens veda ab tenuissim cant.
¿Quí dignament pot celebrar a Marte
d'arnés esplèndit y a Merió enllordat
de pols troyana y al sortat Diomedes
que als deus mateixos Pal-las igualá?
Sols els convits y les geloses verges
d'ungles ferotjes pera'ls seus galans
cantam, així si'l nostre cor es lliure,
com si'ns abrusa qualche amor volant.*

Oda VII-A Munaci Plancus

(Laudabunt alii)

*Celebrarán els altres a Rodas la famosa,
a Mitilene, a Efeso o a Tempe de Tesalia,
o béls murs de Corinto entre dos mars, o a Dèlfos
y Tebas per Apol·lon y Baccus eczalsades.
Son molts qui sols entonan alabances perpetues
a la ciutat de Pal·las, y a l'olivera sacra
posposan tota fronda cullida d'hontsevulla.
Molts la rica Micenas, de Juno en honorança,
celebran, o be d'Argos els prats feconds en poltres.
A mi ni la pacienta Esparta, ni les prades
fructuoses de Larissa m'atrauen com l'Anió
furiat, o com la gruta d'Albúnia ressonanta
y'ls fruyterars que reguen les aigües mogudices,
y les Tibúrneas selves... Com el Mitjorn que escampa
els núvols y asserena els aires tenebrosos,
ni sempre porta plujes, així ab prudencia sabia,
oh Plancus, tant si habites pels campaments espléndits
com de les valls de Tívoli per l'ombra regalada,
les penes y tristeses esboyra ab el vi ranci.
Cuan d'un mal pare Teucro fugia y de la patria,
fins allavors se conta, que coronat de pàmpols
bebent, a llurs plorosos amichs axí parlava:*

« Oh mos companys, fem via vers hont mes piadosa
» que un pare la fortuna d'enviarnos l'hi plàcia.
» Tenint avuy a Teucre por protector y guía
» no re us acobardexe, car l'infalible oracle
» de Febus ens augura una altre Salamina
» en una terra nova temps a venir. Vosaltres,
» oh forts y valerosos, qui empreses més costoses
» haguereu d'escometre ab mi tantes vegades
» ab vi tota tristesa llensau avuy a fora.
» Demà, que'ls vaxells nostres retornen al mar ample.»

MINISTERIO
DE CULTURA

Oda VIII-A Lidia

(Lydia dic per omnes)

*Digam per tots els deus
oh Lidia, perquè a Síbaris vols perdre ab ton amor?
¿Per qué'l camp marci avuy
refuig podent sofrir la pols y la xardor?
¿Per qué entre'ls seus iguals
no monta belicós, ni prova de frenar
l'ardor del poltre Franch,
ni gosa solament el Tíber roig tocar?
Per qué'l noble combat
evita ab més temor que la sanch d'escorsó,
ni sap ja manejar
les armes esplendents son bras sense brahó,
quan victoriós, el dish
l lensava y el dardell del límit més enllà?
¿Per quína causa donchs
s'oculta esporuguit, com diu que s'ocultá
de Tétis el gran fill,
avans de que Ilió caygués en trista sort,
perque l'hábit viril
no'l fes ab els Troyans combatre y ab la mort?*

Oda IX-A Taliarcus

(Vides ut alta stet uive cándidum)

*Veus l'alt Soracte que la neu blanqueja
y com ja apenes sostenirse pot*

*el bosch fexuch que'l vent fueveja,
y detenirse'ls rius glassats del tot?*

*Oh Taliarcus, la fredor desterra
ab seca llenya carregant la llar;*

*y generós, la oculia gerra
del vi de quatre istius feste portar.*

*Dexa tot lo altre als deus: car si ells componan
als vents que lluytan ab el mar inquiet,*

*ja al mateix temps també's reposan
el xiprer agitat y el vell abet.*

*Saber no cerques el demà com sia;
pren com un dó cada moment que'ls fets*

*vullan donarte, y la alegría
no refuses del ball y'ls amors grats.*

*Mentres ets lluny de la vellor cansada
pel camp y plassas amatent fruheix,*

*y de la nit en l'hora dada
a la cita plascévola acudeix.*

*Y ab la rialla que esclatant palesa
la mossa oculia en un recó ignorat*

*gosa y ensemps ab la anell presa
del dit que's mostra débilment porfiat.*

Oda X-A Mercuri

(Mercuri facunde népos Atlantis)

*A tu, net d' Atlas eloqüent Mercuri,
qui ab ta paraula y honoroses lluytes,
docte, endolcires les usances bàrbares
dels primers homes,
plaume cantarte, oh missatjer de Jove,
ensemps que pare de la lira corva,
sempre amatent y destre en tota mena
de furts alegres.*

*Infant encare, feres riure a Apol-lo
qui va trobarse sens buyrach a l' hora
que't reclamava amenaçant ses baques
per dol sustretes.*

*Y baix ta guía al escaparse, Priamus
pogué burlar als arrogants Atreidas,
y'ls fochs dels guardes y al infaust exèrcit
terror de Troya.*

*Plascent als deus del Paradís y l' Orcus
als bons col-loques en alegres sólis
y ensemps ab l' àurea vara les erràtiques
sombres aplaques.*

Oda XI-A Leucónoe

(Tu ne quaesieris)

*No maldes en saber inútilment quin fi
reservan, oh Leucónoe, els deus a tu y a mi;
ni en càlculs Babilònichs t'enfondes, insegurs,
a fi de prevenirte millor peis temps futurs.*

*Tant si Jove llarchs anys de vida't vol donar
com si l'hi plau que aquest hivern que agita'l mar
d'Etruria entre'ls esculls sia per tu'l darrer,
sies sàbia y'l vi derramarás a pler.*

*En límits tan estrets no probes d'encabí
llunyanes esperances. Mentres parlam axí
ràpit el temps s'esmuny: fruheix dons del present,
ni't vulles massa crédula fiar del temps vinent.*

LL. GISPERT, PBRE.

Un Quixot del segle XIV

a Catalunya

Ara que la rassa del Quixot mou tant bullici per celebrar la eixida al mon de son héroe y espill, potser será avinent ferne conéixer un altre, qui tres segles avans qu'aquell ja corria per estes terres de la Conca de Barbará, desfent los torts dels alarbs ab l'or, retornantlo al ser de tal qu'aquells li havían prés ab llurs malifetes, desencantantlo pera son Rey y sos amichs, ab lo típich despreci del metall que caracterisá més tart al *manchego* famós.

La *sacra fames* del clássich, que's veu qu'en temps antichs ja pessigollejava a la bona y cobdiciosa gent de la terra, portá a uns quants patricis del segle esmentat a fer de *Sanchos* d'aquell cavaller qui escampava ses aventures pel Camp de Tarragona; y encar que malhauradament no hem sabut trovar rastres escrits dels resultats de tan curioses *fazañas*, los documents en que's pacta'l ferles ens han semblats prou curiosos y escayents pera ferlos conéixer als amables lectors de CATALUNYA.

Son extrets d'un volum d'escriptures contemporanies, d'un antich arxiu de nostra comarca; lo primer contracte, en que'l Quixot, D. Rodrigo de Guzmán, del *viejo solar castellano*, puig era toledá, convé ab els seus socis catalans que'ls hi desencantarà'ls tresors y se'ls partirán, detreta la meytat pera'l Rey y sa muller; lo segon, en que ells s'obligan a defensarlo y ajudarlo en totes les

futures contingencies causades per la *ardua empresa*; lo tercer, ¡oh noble desinterés dels *hidalgos* dels segles mitj-evals, tan mal imitat pe'ls dels presents! en que l'insigne desencantador renunciá generosament a la part que s'havía reservada en les inapreciables trovalles y valiosos metalls, pedres y filons.....

Diuen aixís, en llurs parts principals:

«Die Dominica iiij die januarij anno a natiuitate domini M.CCC.lxxxiiij.

Cum antiquitus in temporibus retroactis omnia loca siue castra Ciuitatis siue ville vel saltem maior earum pars in spanie constructe tenebantur et possidebantur ab aguarenis vel saracenis siue a personis paganis et infidelibus que quidem ut plurimum fama est et fuit in auro et argento et preciosis lapidibus et in alijs thesauris et menis erant quamplurimum divites seu habundantes et opime. Et crescente orthodoxorum sen xristianorum multitudine et contra infidelitatem preliante nacio dictorum infidelium coacta fuit Ciuitates vel loca instantissime deserere sen derelinquere sed eorum mentis affeccione circa thesauros ab ipsis adeptos non deficiente et scientes ipsos portare minime potuisse suorum ingenio machinatione arte vel aliqua alia quauis incantatione maiorem dictorum partem thesaurorum in puluere et in alia specie ut dicitur trasmitarunt in diversis locis quod a multis nissum est. Et quasi modo in Ciuitate Terracone et in aliquibus locis circumuicinis dicte Ciuitati fama discuritur in eis aliquos thesauros siue menas fore inquantatos quod presumitur per aliqua signa que ab aliquibus potuerunt uideri. Et ego Rodrigo de Gozman oriundus ciuitatis de Toledo Regni Castelle intendens predictos thesauros siue menas bono arte nec non etiam bono ingenio in primam speciem redigere seu tornare sed quare valde periculosum est talia in facie omnium accemptare propter dictorum thesaurorum compulsionem ab aliquibus magnatibus vel aliis mihi faciendam vel etiam propter latrocinium ab aliquo palam vel fortiue comitendum cum talia ab omnibus sint concupiscibilia ut dicit beatus Gregorius depre-dari desiderat qui thesaurum publice porat Idcirco ego prefatus Rodrigo predicta omnia intuens gratis et ex certa scientia contra-

ho facio seu animo gratuito juro vobiscum honorabili et religioso viro fratre Guillermo de Guimerano sancte domus hospitalis sancti johannis jherosilimitani humili priore Cathalonie vobiscum honorabili et nobili domino Raymundeto Rogerio de pallas vobiscum venerabili johannes dalzinelles mjlite et cum vobiscum bernardo alzinelles filio dicti johannis societate supra dictis thesauris siue meis inueniendis quos assero uobis demonstrare in dicta Ciuitate Terracone seu eius termino et in aliquibus locis Campi dicte ciuitatis Terracone et in pristinam speciem redigere Promiteus per firmam ac legitimam stipulacionem me esse fidelem socium et legualem gerere et facere procurare et tractare comodum et utilitatem omnium et cuilibet vestrum super premisis prout melius potero..... Et nos omnes in simul computabimus super lucro auri argenti lapidum preciosorum vel aliorum thesaurorum siue menarum cuiusquidem generis vel speciei sint quando-cumque et quociescumque vobis vel alicui vestrum videbitur faciendam. Et quidquid lucratum vel adeptum fuerit in dictis thesauris siue menis diuidatur in quator partes quarum prima donatione Regia adquiratur secunda domine Regine vel illis quibus ipsi placuerit esse largenda tertia vero vobis iam dictis honorabilibus fratri Guillermo de Guimerano Priori Cathalonie Raymundeto Rogerio de pallas Johanni dalzinelles et bernardo alzinelles filio dicti Johannis ut melius inter nos poteritis conuenire et quarta pars mihi conferatur de qua meas plenarie valeam facere voluntates. Et ero vobis obediens ac legualis in omnibus et per omnia. Et non discedam nec me subtraham vel fugiam a dicta societate donec fluxerit tempus a quo dictos thesauros siue menas absconditos in dictis locis vel etiam in alijs intus Regnum Aragonie constitutis plenarie reserauero et manifestauero quod si fecero quod positus me capere seu capi facere ubicumque me inuenire poteritis.....

Cum pudor et dedecus sit alicuius seruitutis recepte immemor esse cum recolere debeat quisque ut ait lato beneficij accepti memor esto. Idcirco Nos frater Guillelmus de Guimerano prior Cathalonie... Raymundetus Rogerius de pallas Johannes dalzinelles

et bernardus dalzinelles filius dicti Johannis attendentes vos Rodrigo de Gozman oriundus ciuitatis de Toledo Regni Castelle contraxisse seu iniuisse societatem nobiscum..... super aliquibus thesauris incantatis et menis a nobis inueniendis et si necesse fuerit in pristinam speciem a nobis redigendis ut asseritis in ciuitate Terracone seu eius termino et in aliquibus locis circumuicinis dicte ciuitati vel eorum terminis diuidendis in quator partes ut in instrumento societatis..... clare liquet Gratis et ex certa scientia promittimus ualida et sollempni stipulacione nos esse fideles leguales et honestos socios et coadjutores in omnibus et per omnia..... Et nos defendere tuere et iuuare in omnibus factis licitis et honestis contra cunctas personas tam comites vicescomites nobiles quam milites vel contra quascumque alias personas generosas cuiuscumque generis vel status sint. Exceptis tamen personis domini Regis et eius primogeniti et omnibus alijs personis que descendant de domo regia quibus inhibitionem facere nec decertare non esset nobis licitum. Et racionari mantere vos et defendere in quocumque loco nobis necessario et stare in iudicio vel extra iudicium coram illustrissimo domino Rege seu eius curia aut coram quocumque seu quibuscumque iudicibus tam secularibus quam ecclesiasticis... Et... facimus sponte homagium ore et manibus nos singulatim nobis dicto Rodrigo.....

Ego Rodrigo de goztsman oriundus ciuitatis de Toledo Regni Castelle gratis et ex certa scientia attendens affectionem dilectionis et nimiam amiciciam ac familiaritatem quas gero diu est erga nos venerabilem bernardum dalzinelles filium venerabilis Johannis dalzinelles militis ciuitatis Terracone ac etiam intuens multa ac grata seruicia per nos dictum bernardum mihi impensa et a nobis mihi in futurum impendenda deo auxiliante dono seu impendo nobis jam dicto venerabili bernardo dalzinelles totum tertium de illa quarta parte que debet seu debet mihi competere in auro argento lapidibus preciosis vel in alijs thesauris et menis cuiuscumque generis vel speciei sint inueniendis a me in Ciuitate Terracone et eius termino vel in aliquibus locis circumuicinis dicte Ciuitate et in omnibus alijs intus Regnum Aragonie constitu-

tis et a me in pristinam speciem redigendis deo iunante Quod quidem tercium supradicte quarte partis dono nobis ut est dictum ad omnes uestras uoluntates.....»

Què hi ha darrera d'aquesta convinença, que neix exornada ab cites d'autors antichs y de Sants Pares de la Iglesia? Indubtablement, la vèrbola d'un rebesavi de tants y tants de la *noble tierra* com durant algunes centuries han embadocat als de la nostra ab llur eloqüència y llur gosadía, pera viure xarrupant les llurs bosses..... tasca que deuen trovar que no *afea* ni *mancilla* la altesa ni'ls *blasones* de la llur *rancia* *estirpe*.....

L'impenetrable misteri dels temps pretèrits no'ns ha deixats arriuar a saberne res, del resultat d'aqueixos desencantaments; ben segur perque devia ser força menys solemne que'ls pactes que'ls antecediren; una solemne puntada de peu al «Don Rodrigo de Gotzman», oriond de la ciutat de Toledo, del regne d'Espanya.....»

JOAN POBLET

Montblanch, Abril de 1905.

Una nina de Ripoll

- I. *Una nina de Ripoll,
Qu'a Sallent se n'ha casada,*
- I.—*Quant a Sallent ha sigut,
L'anyorament l'ha agafada.*
- Respost. } *Tra-la-la-lara.*
              } *Tra-la-la-lara.*
2. *Sempre n'estava pensant,
Quant anirà a ca'l seu pare.*
- II.—*El marit que ella'n te,
Fa li'n diu eixes paraules:*
3. *O tu n'ets falsa d'amor,
O n'has dat el cor ab altri.*
- III.—*Fo no'n so falsa d'amor,
Ni he dat el cor ab altri.*
4. *Fo no mes voldria ser,
A la casa del meu pare.*
- IV.—*Deixa't d'aixó Catarina;
Digas que ja hi ets estada.*
5. *Y te'n compraré un vestit,
No n'hi haurà cap a la Plana.*
- V.—*Fo de vestits ja'n tinch prou,
A la casa del meu pare.*
6. *Son pare agafà'l caball,
Y les joyes li'n portava.*

VI.—*A l'entrada de Sallent*

N'ha sentit tocar campanes.

7. *Fa se'n gira a n'els vehins,*
— ¿Per quí tocan les campanes?

VII.—*Per la nina de Ripoll*

Que a Sallent n'era casada,

Y quant á Sallent va ser

L'anyorança va matarla.

MINISTERIO
DE CULTURA

El Festeijador

1. *Jo m'en aní a Barcelona,
Per aprendrer de pintor.*
2. *He acabat l'aprenentatge-y-
M'en he fet Festeijador.*
3. *En festeijo una nineta,
Qu'es la prenda del meu cor.*
4. *Mons amichs m'estan dient,
Que no me la darán no.*
5. *Me la darán tant si volen,
Tan si volen com si no.*
6. *El día de Corpus-Christi,
N'es día de professó,*
7. *M'en aní a fê una enramada,
De violas y de flors.*
8. *Mentres feya la enramada
Veig venirne dos senyors*
9. *L'un n'era el senyor batlle,
L'altre'l senyor regidor.*
10. *Fa m'en prenen y me'n lligan,
Y m'en portan en presó.*
11. *—M'en diria'l senyor batlle
¿Per que'm fica a la presó?*
12. *—No t'hi fico per cap lladre,
Per cap lladre ni traidor.*
13. *No mes perque vull que'm diguis,
D'hont has tret aquestes flors.*
14. *—Senyor batlle, les he tretes,
De les plantes del meu cor.*

Recullides per JOAQUIM PECANINS.

Una nuna de Ripoll.

Soch a poch

U-na ni-na de ri-voll, quia sa-llent se nba ca-sa da, quanà
sa-llent ba si-gut. L'anyo-ra ment l'ba gafa-da. Trà la la la-ra. Trà la la la-ra.

El Festejador.

Moderat.

So m'en a-nià Barce-lo-na, à Barce-lo-na. Barce-lo-na.
Der-a-pen-drer de jim-tor que per a-pen-drer de jim-tor.

MINISTERIO
DE CULTURA

Lo Mestre Nou

ESCENA VIII

Els mateixos y MOSSEN BENET; després en GUILLA

MOSSEN BENET (en la escala)

Ave Maria.

JAUME

Puji, puji, Mossen Benet.

(Obra la porta.)

MOSSEN BENET (al entrar)

Oh, oh! Quanta gent.

ARCALDE (aixecantse)

Vol seure?

MOSSEN BENET

Sí; que les cames ja comensen a flaquejar-me.

MUSTELA

Els anys hi son.

MOSSEN BENET

Vora de setanta'n duc a l'esquena.

(S'asseu en la cadira que estava l'ARCALDE, reprenguent després d'un silenci.)

Y, doncs, qué tenim de nou, Jaume?

JAUME

Que porta pressa?

MOSSEN BENET

A las dotze tinc un bateig.

JAUME

Ja hi serà a temps de sobres. Encara no hi som tots.

(Se passeja amunt y avall.)

MOSSEN BENET (a n'en MUSTELA)

Qui manca?

MUSTELA

En Guilla.

GUILLA (en la escala)

Ab llicencia.

ARCALDE

Ara es aquí.

MUSTELA (anant a obrir la porta)

Apa, cansoner, que tothom s'espera.

GUILLA (al entrar)

Bon dia.

JAUME

Agafeu cadires, qui vulgui seure.

(Tanca la porta de la cuina, agafa una cadira y s'asseu en primer terme a la dreta. L'ARCALDE y en MIQUELÓ s'asseuen en el banc, darrera la taula; en GUILLA prop de MOSSEN BENET; en MUSTELA a continuació, tancant el rotllo.)

JAUME

Vos he enviat a cercar, per veure entre tots que determinem sobres del mestre.

GUILLA

Diu que ja torna a esser aquí?

JAUME

Y segons notícies porta un ordre del governador, manant que busquem lloc per l'estudi.

GUILLA (després d'una curta pausa)

Sempre me n'he tingut por de lo que passa. Vosaltres tot voleu que'ns ho donguin fet els de Girona y sempre'l gall se'ns tornarà gallina. Ara us pensaveu que ab una somanta del governador, el mestre amollaria; y mireu la xurriacada que'ns espera. Creyeume; no son pas els estranys que l'han d'arreglar el poble: som nosaltres mateixos.

JAUME

Y què hem de fer per vós?

GUILLA

Què? Moure més les mans y menos la llengua. Sach de fajoll Sembleu una colla de donetes. En dient quatre fàstics, ja esteu esbravats.

ARCALDE

No sé com goseu enraonar! Qui'n té la culpa de tot?

MUSTELA (a n'en GUILLA)

Si de bell antuvi vos no li haguessiu fet costat, qui sab ont seria ara'l mestre.

MIQUELO (a n'en GUILLA)

En Jaume m'hagués cregut! Ni ell ni vós tindrieu senceres les costelles.

GUILLA (a n'en MIQUELÓ)

Ja sé per què lladres tu. Encara t'escouen les cinc centes lliures de més que vas donar a la teva germana.

MIQUELO (aixecantse)

Escorpits se vos tornessin!

JAUME

Si comenseu a barallarvos no farem rès.

ARCALDE

Es que encen la sang això, sentiuh? Després que ell es l'esca del pecat, encara ve a bescantarnos!

GUILLA

Però de què us-e les haveuh? No he fet lo que vam tractar?

MUSTELA

Y què heu fet?

MIQUELO

Rès no ha fet.

GUILLA

Tot lo que he pogut.

MUSTELA

Si'ns ho haguessim pensat, no pagava pas el tret. Estem com estavem.

ARCALDE

Pitjor! Dels seus, cap l'ha seguit y n'hem perdut dels nostres.

GUILLA

No podia pas posarlos un punyal al pit.

MIQUELO

Doncs perquè'ns enganyaveu.

GUILLA

Si per cas vosaltres, vos vareu enganyar.

MIQUELO (en actitud d'embestirlo)

Nosaltres! No se com...

JAUME

Miqueló! Fem la festa en pau. Què se'n treu de moure fressa ab lo passat? Deixemnos de raons y que cada hu hi digui la seva.

GUILLA (després d'una pausa)

Jo, ja sabeu'l meu pensar. Un mal lleig, no's cura ab cataplasmes.

MIQUELO

Per mi, convé despatxarlo ab perfums de pólvora, an aquell minyó.

MOSSEN BENET (esgarrifat)

Què dius borrango!

MIQUELO (sense ferne cas)

Sino'l rosegarem tota la vida.

ARCALDE

Lo mateix dic jo.

MUSTELA

Y que si de cas no cal torbarshi. Recordeuvos que tenim les eleccions municipals a sobre.

GUILLA (an en MUSTELA)

Si'ns treuen de l'Ajuntament podrás ben dir que has begut oli.

MUSTELA

Sí: jo saltaria de secretari; però'ls demés que possessin la pell en remull també.

ARCALDE

Tots reberiem prou.

JAUME

Y vostè què hi diu, Mossen Benet?

MOSSEN BENET

Jo?... Què voleu que hi digui, pobre de mi.

JAUME

Home! Lo que li sembli.

MOSSEN BENET

A ne mi'm sembla... que no n'hi ha per tant.

MIQUELO

Per més y tot!

MOSSEN BENET

Veureu, veureu. La vida d'un home, es cosa molt sagrada.

MIQUELO

Es que això no es un home: es un mal esperit.

GUILLA

Se l'ha de perseguir sense mirament; com fa ell ab nosaltres.

MOSSEN BENET

Esteu engegats. Si ell no us vol cap mal.

JAUME

Doncs, per què ha revoltat tot el poble en contra nostra?

MOSSEN BENET

No es el mestre qui l'ha revoltat.

MUSTELA

Y, doncs, qui?

MOSSEN BENET (ab molta naturalitat)

Vosaltres.

JAUME

Mossen Benet!

(Tots criden a l'hora.)

GUILLA

Aquesta si qu'es bona!

MIQUELO

Deu haverse tornat boig.

ARCALDE

No sab lo que diu.

MOSSEN BENET

Si heu de pendro malament... callaré.

MIQUELO

Més valdria!

JAUME

No, no: digui.

MOSSEN BENET

Mireu. De què pervé que'l poble estigui a mata y degolla? De que vosaltres heu volgut treure, per força, an el mestre. Si li haguessiu deixat en pau obrir l'estudi, no haguera succeït rès del que passa.

MUSTELA

Igual.

JAUME

O pitjor. Després, també hauria mirat d'arreconarnos. Al menos ara'ns hem pogut defensar.

MIQUELO

Y, escolti. Que l'haviem demanat per rès, a n'ell, nosaltres?

MOSSEN BENET

No; es vritat.

MIQUELO

Doncs, perquè venia!

MOSSEN BENET

Tu no penses que es persona manada. La seva obligació es ensenyar de lletra allí ont l'envien.

MUSTELA

Y que n'ha de fer la gent d'aquí, de la lletra?

MOSSEN BENET

No t'agrada saberne a tu?

MUSTELA

Jo, es molt diferent.

MOSSEN BENET

Tens raó. Tu't guanyes la vida fent de secretari. Y no veus ab bons ulls que demà un altre pugui ferte la competencia. No has d'esser aixís, home de Deu! Cumpleix ab la teva obligació y deixa que'ls altres aprenguin lo que puguin, que també son homes

GUILLA

De tenir menos orgull, haurien d'apendre. D'ensá que aquest ximple'ls don ales, sembla que tot el mon es seu.

JAUME

Abans, n'haguessim volgut de jornalers a set rals.

MIQUELO

Y ara a menos de nou no se'n troben.

MOSSEN BENET

Y que es això per vosaltres?

GUILLA

Hagués vostè de pagarhol!

MOSSEN BENET

No hi ha perill que cap ne valgui de menos. Mentres que la pobra gent podrà tractarse un xich més com a persones, que prou miseriosament han de viure.

ARCALDE

No s'ho gastessin tot pel vici. Quan s'havia vist que'ls jornalers prenguessin café y fumessin puro al diumenge?

GUILLA

Aviat no's coneixerá per rès al treballador del propietari.

ARCALDE

Y tota la culpa la té'l mestre, ab aquest malehit cassino. Vès perquè'l necessitaba'l poble un cassino. Que n'haviem tingut may? Y bé viviem.

MUSTELA

Més bé que ara.

MOSSEN BENET

Però no sé com sou! No es millor que la gent vagi al cassino qu'al hostal?

ARCALDE

Y qu'ha d'esser millor!

MOSSEN BENET

Calla, home, calla! No hi pensaba que tu fossis l'hostaler.

ARCALDE

Oh! no's pensi que per xó m'encegui.

MOSSEN BENET

Si no t'enceguessis, veuries la diferencia que hi ha d'estarse

encauat ab les cartes als dits y emborratxantse, a passar la tarda escoltant lo que diuen les persones que més saben.

JAUME

Hi ha coses que val més no sentirles, Mossen Benet.

MOSSEN BENET

Teniu raó, Jaume. Però jo sé que'l mestre no ha de portarlos a rès de mal.

JAUME

Sembla estrany que digui això, sabent quines son les seves idees.

MOSSEN BENET

Però es bo com el pa, creveume.

JAUME

Calli, calli, sant home! Sino que'l conec, no sé que me'n pensaria. Que no veu com va'l poble de ensá que ell es aquí? Tothom sembla que tingui un rey al cos. S'ha perdut tota mena de respecte.

GUILLA

Y com més va, menos gent s'acosta a la iglesia.

MOSSEN BENET

Per desgracia es veritat. Però no son els que tenen més temor de Dèu, els que entren més sovint a la seva casa.

JAUME

Al menos compleixen ab els preceptes.

MOSSEN BENET

Ay fillet! Es ab bones obres que Dèu vol esser servit.

MIQUELO (aixecantse)

Bé! qu'ha de durar gaire això? Es que si no hem de pendre un determini, jo m'en vaig.

MOSSEN BENET

Voleu un concell?

MIQUELO

Vinga.

MOSSEN BENET

Fèu un bon pensament d'una vegada. Acabeu aquestes renyines y uniuvos tots en bé del poble.

JAUME

Unirnos ab qui? Ab el mestre?

MOSSEN BENET

Y els altres.

TOTS (enrahonant a l'hora)

No! no! De cap manera.

(Tothom s'aixeca.)

JAUME (a Mossen Benet)

Ja ho sent. Som el foc y l'aigua que no poden ajuntarse mai. L'un té de matar l'altre.

MOSSEN BENET

Doncs, que Dèu vos illumini.

(Va per anarsen.)

JAUME

No se'n vagi encara, Mossen Benet. Abans de pendre una determinació més seria, potser hi hauria medi encara d'arreglarho tot per bé.

MUSTELA

Com?

JAUME

Fent una instancia a Girona...

MIQUELO (interrompentlo)

No, no: rès d'instancies.

ARCALDE

Ja'ns han enganyat prou.

JAUME (cridant ab imperi)

Voleu deixarme dir!

(Després d'una pausa.)

Fent una instancia a Girona ab l'explicació de tot lo qu'es y fa'l mestre: que esgarria al poble, que ensenya males doctrines... En fi: tot lo que fos del cas perque'l treguessin. Jo crec que firmantla nosaltres y sobre tot, vostè, Mossen Benet...

MOSSEN BENET

Jo?

JAUME

Sí; vostè.

MOSSEN BENET

No: jo no la firmaria pas, Jaume.

JAUME

Perquè?

MOSSEN BENET

Jo'l tinc per una persona de bé an el mestre.

JAUME

Es dir que'ns vol anar en contra?

MOSSEN BENET

Ni a vosaltres ni a ningú. Soc home de pau.

JAUME

Doncs, a fe que tindrà guerra, si no's repensa.

MOSSEN BENET

No puc: no puc de cap manera.

JAUME

Vostè mateix. Ja veurem que hi dirà'l senyor bisbe, quan sapiga que tot un sacerdot fa lliga ab un heretge.

MOSSEN BENET (esglayat)

Que dieu!... Serieu capàs?...

JAUME (fent la creu)

Miri!

MOSSEN BENET

No pot ser que tingueu tan mal cor, Jaume... Soc un pobre vell que may ha fet mal a ningú...

JAUME

Firmará?

MOSSEN BENET (després d'una lluita interior)

No... Ne tindria un remordiment.

JAUME

Doncs, amaneixis.

MOSSEN BENET (tot anantsen)

Vós mateix... feu lo que us sembli... Pels anys que'm queden de vida...

(Girantse quan es vora de la porta, ab gest enérgic y to inspirat.)

Pero recordeuvos que Dèu!...

(S'interromp: després repren ab bondat.)

Que ell us perdoni! Que ell us perdoni!

(Se'n va per la escala.)

J. POUS PAGÉS.

(Acabarà)

Actualitats

EN JOAN ALZINA A TARRASSA. — Nostre estimat company dongué a Tarrassa una conferència que s'composá d'un enfilall de rondalles, precedides dels següents mots: «En els temps migevals les gents eren d'un fervent ascetisme; per açó contemplaven am serenitat la riuada de les coses, son cor era robust e inaccessible a les sodregades, tenien l'alegria de la admiració ingenua, més avuy els positivismes d'una civilització mesquina han atrofiat els esperits, no hi ha entusiasmes ni nobles desitjos, y la frivolitat, amb el poder d'un vent desolador crema les delicadeses del sentiment, dolç armonisador de la vida. — Y vetaqui que les gents no comprenen la bellesa de la rondalla, ni senten son infantivol encant. ¡Dissort gran! son cor no s'es nodrit a temps, están avesades a les buydors d'un romanticisme decadent y han perdut l'instint de les altes significances; la veritat, que es el pá de la ánima, els-e retgira y en lo espiritual com en lo corporal, si no'ns alimentam amb menjars sanitosos, arriba que la debilitat ens entela la visió lluminosa de les coses. — Vosaltres ¡oh amichs! be veyeu que la rondalla es la suprema filosofia de la vida. Déya Jesús a n'els seus dexebles:—en veritat vos dich que, si no vos tornau y feys com els infants, no entrarèu a n'el reine de los cels. — Y quan escoltau rondalles, no us sentiuh petitets a la falda de la mare? Els infants son clars, diáfans, s'embadalexen devant de les coses, riuen perque cauen, riuen perque s'axequen, no conexen les torbacions del orgull, son acceptes a n'els ulls de Deu perque son simples d'esperit. Les rondalles nos tornen el cor pur e ingenuu com els infants ¡quin tresor el de les rondalles! — Si les

llargues vetlades hivernenques les passassem a devora'l foch constant rondalles, veuriam amb mirada reposada la falsedat de les coses moridores correr per bax de nosaltres y'l nostre esperit humil y pacífich adquiriria un alt sentit de la bellesa. — Perque la bellesa, bons amichs, no está en les esterioritats sino que es una cosa ben íntima y ben fonda; bellesa vol dir serenitat, ingenuitat, simplicitat, tot lo que es la rondalla. Ficsauvos amb que'ls qui no bategan per les rondalles, no senten tampoch la sobirana simplicitat de la Biblia y d'Homer, ni comprenen aquella ingenuitat, aquella inefable ingenuitat del art románich, y es perque per ells la bellesa es un afegitó, no la essencia metexa de les coses. — La rondalla es una maravella del mon. ¡Un vell infundeix a n'els nins l'esperit de la antigor!... Perque la rondalla es la historia d'un poble qu'un vell conta a n'els infants, pero una historia íntima, vertadera y condensada amb una veritat mes fonda que la dels documents; axí les rondalles catalanes son un bocí de nosaltres metexos, allá hi ha reproduits d'una manera intensa el caràcter, les vicisituts, tota la complecsitat de la gent catalana; y, ¿hey ha res més bell ni més interessant per l'home que l'home mateix? — Les rondalles que are sentiréu son catalanes, catalanes de Mallorca ¡Llástima que no sia un vell pagés qui les vos conti!; ell les vos diria amb tota la llum de la meva dolça terra, jo les esbravaré.»

LA MARE-VERGE

Pax.

«Al carrer del Vidre
plantan una oliva,
fresca i pulida,
pulida com un sol.
Serà la Mare-Verge
si'l fill del Rei ho vol.»

La Mari-Marieta
volguè enmaridars,
de tant xica qu'era
no arrivà al altar.
Marit que'n prenia
n'era un rich vellot.

Fill del Rey passava
se la queda al cor.

—Ai Mari-Marieta
si't vols casà ab mi
t'en daré unes joyes
totes carmesi.

Joya sobre joya,
llavis de coral;
al teu front hi manca
corona reyal.—

La Mari-Marieta
quant ho ha sentit,
gira els ulls enlaire,
llença un dolç sospir.
El vellot l'aguanta
(ai, el gran babau!.....)
com que no té forses
la muller l'hi cau.

Fill del Rei s'hi apropa
ab son escuder;
se la endü en sos braços,
monta el seu corcer.
El vellot gemega,
l'altre gent s'en riu.
El corcer volava
com aucell al niu.

Al carrer del Vidre
hi hà el Palau Reyal;
té parets de plata,
sostres de cristall.
Mobles i cadires
d'or i de marfil
i totes les portes
son de paper fi.
La Mari-Marieta
dorm al llit del Rei;
cada nit la vetlla
un pardal vermell.

Fill del Rei hi entra
cada demati.

La Mari-Marieta
no's vol deixondí.

Tres nits i tres dies
passa, dorm que dorm.

Fill del Rei sospira,
pensa si s'ha mort.

—¡Tant pulida i fresca
com la llum del sol!.....

Ai, Mari-Marieta
que'm farás dú dol!.....—

Metjes van i venen
d'enllà del mar blau.

—Planteu una oliva
devant del Palau.—

Al carrer del Vidre
planteu una oliva
totes les donzelles
de la blanca vila.

¡Pobre fill del Rei
com se desespera!.....

Al cap de set anys
naix una olivera.

A n'el llit del Rei
algú s'hi desperta.

—¿Si serà l'amor?.....
ò la Mari-Marieta?.....—

Hi corren els Reis,
també les primpceses,
comptes, marescals
i les damiseles.

Lo pardal vermell
canta a la finestra:
s'escampa el seu cant
per tota la terra.

—Ha tingut un fill
La Mari-Marieta.—

Fill del Rei ho sab
no ho volia créurer.
Ell es el primer
que l'haurà de véurer.
Al entrà á la cambra
tot se n'enlluerna.
Brilla com el sol
de la primavera
i al front du corona
de brots d'olivera.
—¡Quin fill més hermós
tens Mari-Marieta;
si me'l vols donar
jo t'en faré reina.—

Al Palau del Rei
n'hi hà una olivera.
Sota la seva ombra
lo Rei s'hi assenta.
Els pobles l'han vista
i tots s'asserenen
Dels seus branquillons
ne fan diademes
pe'ls reis i regines
que als homens governen.
El mon tot fa olor
d'aquella olivera.
L'hi treuhen un nom,
el de *Mare-Verge*.

J. LLONGUERAS.

CARDUCCI.—Parlant Mossén Baranera en el *Correo Catalán* del poeta italià, diu després d'explicar l'inich triomf de la Revolució italiana:

«La persona més indicada per ser el verb de la evolució anticristiana era un literat, un humanista, el més fervent idòlatra dels clàssichs grechs y llatins; un crítich eruditíssim en la mitologia, en l'art y en l'història pagana; un poeta hereu dels llores del Capitoli, adulador intermitent d'emperadors y tribuns y

etern menyspreuador del *profanus vulgus*. Aquesta Ninfa Egeria de la Revolució fou en Joseph Carducci.

Ja se sab que als literats sembla que tot els escau. La moda'ls autorisa per dir bonicament qualsevol estravagancia. Una falsetat ó una mentida poden ser en els seus llabis poètiques ficcions, una impietat una blasfemia, llampechs inofensius de la genialitat. Son homes protegits per l'inmunitat olímpica dels immortals y dels déus. Y no hi ha pas dupte que aquesta immunitat es major en l'edat moderna que en l'edat antiga. No hauria pas escrit les seves *Elegies* l'Ovidi malestruch si hagués esperat á náixer baix la constelació del lliberalisme literari! Perque en els nostres temps sembla que no's permet que sisquera la moral ó el sentit comú donin de tant en tant algun consell d'amich á la retòrica guerxa. Els literats respondrian ab el sardónich somris dels homes que trascendeixen la comprensió dels estults. Ells contan per endavant ab el públich superior, ab el gran choral dels aduldors entussiastas, ab el jovent amich de les novedats y de totes les disfresses brillants y enlluernadores. Tenen el seu circol, invulnerable, inexpugnable, impenetrable; tenen la *claque* segura dels ecos periodistichs, dels histrions parássits, de tots els assegurats en la nova associació dels aplausos mutuels.

Aquesta posició era la més ventatjosa pera que un literat com en Carducci pogués erigir un pedestal coronat de llor, benvolgut d'Apolo, y de *capelli di Venere*, la planta sagrada de les ruines d'Italia. Y damunt del pedestal pogué llansar ses «filípiques» contra'l poble esclau de la «follia ascética», de l'«abstracció escolástica» y dels «temors supersticiosos d'ultratomba». Ell volia que'l poble d'Italia visqués sens esperances eternes, sens altre ideal que la fruició del plaher, de la bellesa nua, de la natura plena,—una mica més estéticament, pero no menos lliurement que les besties.

En Carducci comensá á escriure en aquell temps en que l'Alexandre Dumas, el gran amich d'en Garibaldi, anava á esgratinyar els lupanars de Pompeya ab les mateixes mans ab que escribia ses impúdiques noveles. El romanticisme se n'anava á la posta, y la Revolució s'hi trobava més bè ab el sensualisme groller. Y á en Carducci se li estava presentant una ocasió magnífica per vestirlo ab el ropatje helénich. Es de notar que'n Carducci va comensar á dirse anti-cristiá quan la Casa de Saboya hagué romput ab

el Pontificat. ¡L'ocupació de Roma! ¡La cayguda de la Ciutat Eterna! ¡Quina ocasió més propicia per fersé un nom, tot adulant ab el nou ordre de coses la reconstitució d'un Imperi com el d'August, com hauria adulat el d'una república com la de Brutus ó Rienzi! ¡Quina hora més solemne per reculli'ls udols de la Lloba romana y protestar en nom de la «civilisació» contra aquelles paraules del obelisch papal de la plassa de Bernini: *Cristo vens, Cristo, regna, Cristo impera!* ¡Ha vensut el Lleó de la tribu de Judá! ¡Llavors si que'l «credo» de la Revolució podria trovar bon echo en els cors dels «italianíssims» per cantar en les primeres *Odes bárbares* que s'havia ja eclipsat l'ideal de l'Edad mitja y saludar la reaparició del sol divinísat en la figura de Llucifer! El poeta del Satanisme anava més enllá del ideal polítich, y en les págines del llibre, de la revista y del periódich fuetjava als seus connacionals que's quedavan massa enrera.

Llevat en Frederich Nietzsche, jo no sé si hi ha hagut cap més literat modern que professés contra'l Cristianisme un odi més pregón que en Joseph Carducci. Aquestos autors tan enamorats del paganisme oriental ú occidental, no s'hi assemblan, no obstant, ab els poetes antichs. Els poetes antichs han fletomat de la fatalitat, porque'l fat era una cosa irracional y crudel: han sigut immorals en sos cants y en ses costums, pero també molt sovint han rendit homenatge á la bellesa moral, y fins el mateix Lucreci, el cantor dels mals instints de la naturalesa, no ha deixat de descobrir que hi havia també una «lley natural», un *ius naturae*, que en la conciencia de tots els homes reflexa l'ordre de la virtud. Mes per odiar com ho fa en Carducci al diví model de totes les virtuts, per aborrrir á Crist y convertirse en enemich sistemátich de sa obra de redempció, es necessari haverlo estimat avans. Aquest aborrriment nia tan solament en les ánimes apóstates y va sempre precedit de la soperbia obstinada y del despit impotent del réprobo.»

MÚSICA.—Pera dir quelcóm de música en la prop-passada quinzena, quasi'm tinch de limitar a parlar de la música de Setmana Santa en les esglesies, ont hem sentit—al menys en algunes—quelcóm molt mes trascendental que les triavilitats que'ns donan molts cops als concerts, al costat d'una audició, número mil y

tants, d'algún fragment de Wagner. Com hi reposa l'esperit de les inquietuts mundanals en la severa majestat dels *Improperis* de Palestrina en l'Ofici de Divendres Sant o en la ingenuïtat de l'ànima cristiana qui's vessa devant son Senyor a dolls de confiada penitència en les notes del incomparable *Miserere* d'Allegri! Mercés als esforços sempre crexents d'En Millet, director de la Capella de Sant Felip Neri, tenim desde fa uns quants anys en aquexa esglesia un Dijous y Divendres Sants ab música veritablement religiosa en el sentit més pregón y artistich de la paraula. Axó no vol dir que en altres esglesies no's fassi també música seriosa aquêts dies—recordém, entre altres, Sant Pere de les Puelles, ont l'infatigable Mas y Serracant s'es avansat d'alguns anys a la Instrucció del Sant Pare demunt una materia de tanta importancia,—mes enguany, cal fer constar que, ab lleugeríssimes excepcions, s'es notat arréu el fruit de les savies disposicions de Pius X, essentne una manifestació important el fet d'haver sigut enterrat, Deu faci que pera sempre mes, el tan anomenat *Stabat Mater* de Rossini que's cantava cada any a Sant Agusti, y que fou substituït pel de Palestrina, un dels monuments més grandiosos de la música religiosa polifónica. Ab tot hi ha hagudes veritables decepcions; en algunes esglesies anunciavan música de Gounod y fins en una hi vegerem anunciats intermedis de música de diferents autors, y entre aquets hi figurava *nada menos* que En Chopin. ¡Deu meu! ¡Chopin a la esglesia! *Quousque tandem...*? Y are que parlo de música religiosa be caldrá esmentar un Catálech que acabo de rebre y que ha publicat la *Procure General de Musique Religieuse* del bisbat francès d'Arras. Aquesta publicació, iniciada ja molt avans de que Pius X restablís la disciplina de la Esglesia en els cants qui pera ella servexen, es una cosa notabilísima y molt recomanable, si hem de jutjar per alguns quaderns que n'havém vistos, y que are tot just comensan a esser importats a Espanya. En aquets quaderns, que publica l'ilustrat mestre de capella de la catedral d'Arras, sots la protecció del bisbat, y que son notables per lo cuidat de la estampació y llurs extraordinaries condicions econòmiques, s'hi publican per centenars motets e himnes de text litúrgich de diferents autors desde'ls veritables mestres d'aquest genre, Palestrina, Victoria y Josquin de Pres, passant per Bach, Glück, Weber, Mozart, Mendelssom, Haydn,

Haendel, Beethoven fins als autors moderns francesos. Del esmentat Catálech s'en está fent una edició castellana, qui certament será útil pera vulgarisar a Espanya el conexement d'aquesta edició de música religiosa polifónica, ajustada en gran part a lo que reclama l'Art dins l'Esglesia. — Poch puch dir de lo profá, si no es recordar que a la «Wagneriana» van seguint les interessants sessions del Cicle Beethoven, y'ls estudis de *L'étranger*, aquesta hermosa llegenda de la costa bretona, d'En D'Yndy, que, sens dupte, haurém d'esperar uns quants anys que'ns donguin en nostre Gran Teatre del Liceu mentres ens haurém — o s'haurán els altres, — d'empassar, la musiqueta sentimentalment cursi dels autors de *Cavallerías* y *Bohèmes*. Per lo demés, sols ofereix alguna novetat per are lo que'ns tenen promés, com son, els tres concerts sinfónichs de l'«Associació Musical,» esperats ab veritable delit, la presentació del pianista catalá En Frederich Lliurat, arribat are mateix de Bélgica, ont ha fets quasi tots sos estudis, la festa de la Música Catalana, un concert de música d'autors espanyols que, segons diuen, organisa En Lamothe pera'l mes de Juny, y un altre concert del jove mestre En Manuel Martí al Teatre de les Arts, un dels principals alicients del qual será'l fet d'estar el programa format per música d'autors catalans, Pedrell, Mas y Serracant, Rodríguez Alcántara, Grant, etc., a més del *Concert en re major* de J. S. Bach pera piano y orquesta, que tocará, segons se'ns diu, una notabilíssima pianista barcelonina. Ademés se diu que un distingit fabricant d'instruments de música, a qui no anomeno pera no ferli'l reclam, obra un concurs internacional, oferint un descomunal bombo (fabricació exclusiva de la casa) a qui'l toqui millor. Se parla de fer president del jurat al distingit musicograf qui's firma ab el pseudónim de Xim-xim. En quan al premi m'hi jugo un dècim de la *loteria* que'l guanyará un ex-director d'orquestra, avui crítich musical, a qui tampoch anomenaré perquè no's pensi que li vull fer un anunci del establiment. Per mi que no falla.

S. B. BARRI.

«LITERAL Y ALLEGORICA VERSIÓ DEL PSALM 43» (1)

(AUTOR ANÓNIM)

Deus auribus nostris audivimus, etc.

O bon Deu! han ohit nostras orelles.
Nostres pares mil voltas nos contaren
aquellas soberanas maravellas,
que en sos fortunats anys s'executaren
per tas mans; y en los sigles de sos Avis
quant las terras remotas conquistaren;
y quant venjant sacrilegos agravis,
las Iglesias dels *moros* ocupadas
cobraren y adoraren ab fels llabis.
No sas espasas fortas y afiladas,
ni'ls ánimos constants y valerosos,
las victorias guanyaren celebradas;
que sols tos brassos sempre poderosos
que al *cathólich* exercit ajudaban
los triomfos adquiriren gloriosos.
Tu, pues, lo mateix Deu, a qui ells clamaban,
ets mon Rey, y mon Deu, que sols adoro,
y en qui espero ab la fe qu'ells esperaban:
com derrotaren ells al poder *Moro*,
vencerém las *esquadras* enemigas,
si'ns assisteix lo teu favor qu'imploro.
No en las milicias de vassalls antigas
fundo de la victoria la esperansa,
ni en colligadas potestats amigas,
que tu sols, incapás de fer mudansa,
has desfet als perills qu'ens affigian
dantnos en tota tempestat bonansa.
En tu, Deu meu, en qui mas veus confian,
nos gloriarém en sigles perdurables,
premi dels qui't confessan, y en tu fian.

(1) En P. B. Torrents trová en un M. S. del sigle xvii aquexa traducció.

Mes ara per las culpas execrables
no ajudas nostras forsas; ans nos dexas
en terribles treballs inevitables.
Dels enemichs no'ns lliuran nostras queexas;
nos roban y ens ultrajan furiosos
los que mes aborrim y tu aborrexes;
nos has dexat, com entre rabiosos
llops dexa fals Pastor a las remadas,
sens que mastins las guarden valerosos.
Entre las gents, que son de tu olvidadas
nostros patricios ton rigor desterra
y restan nostras vilas despobladas.
La gent, que mes amares de la terra
has venut als Juichs, que'ns perseguexan
derramant nostra sang en cruel guerra.
Nostres treballs estar molt junts nons dexan,
oprobi som de les regions vehines
y burla y mofa dels que'ns circuexen.
Entre las gents nos fan nostras ruinas
comparació dels mals y en oprobiosa
mofa, mouen los caps las gents mesquinas.
En tant continua burla escandallosa
es ma vergonya contra mi, y la cara
la confusió me cobra vergonyosa,
quan qui m'irrita 'm diu: fias encara
en lo Deu de Jacob? y la enemiga
turba per perseguirme se prepara.
Ab tants mals y dolors ta má ens castiga:
y afigits no oblídám ta lley sagrada,
ni castigats la fé dexám antiga,
ni ha desmayat lo cor, temén frustrada
la esperansa que ferma l'assegura
en ta misericordia exprimentada.
Be que ta Magestat de la segura
via, qu' a tu camina nos desvia,
irritada per nostra vida impura;
puix ta justicia allí nos humilia
hont lo dolor habita y la tristesa

y de la mort nos cobra la agonia
si'ns havém oblidat de la grandesa
de Deu: y venerám deitats profanas,
imitant als Gentils ab la torpesa.
Quan Just castigará las sectas vanas
Déu, que'l mes amagat del cor no ignora,
no'ns requirirá accions tan inhumanas?
Tant estám afigits, que perquè plora
nostra gent, y'l perdó prega rendida
en menspreu públich som tinguts tota hora.
Ix: ¿perqué dorms Senyor? al que a tu crida
socorra, y dels inichs la merescuda
pena, pel fi no aguardes de sa vida;
com no'ns donas, Senyor, ta santa ajuda?
de nostre gran pobresa acás t'oblidas
y de la nostra tribulació crescuda?
Puig nostre gent de cendre y sach vestida
aspre fent de sas culpas penitencia,
ta gracia implora santa, adolorida.
Ix, donchs, Senyor, ix ara y la inocencia
nostra assisteix, de tan dnra y pesada
esclavitut, gran Deu! per ta clemencia
se veja nostra patria llibertada,
venge, venge, Senyor, t'omnipotencia
la de tants innocents sanch derramada;
y las gents que't blasfeman atrevidas
lo teu poder confessen oprimidas.

Per la copia,
P. B. TORRENTS.

LLIBRES.—Hem rebut la cansó *Caterina del Cansoner Catalá* que publica en Capmany. — *Arrán del Cingle*, es una novela d'En Morató feta a ratlles fortes y austeres. La acció es molt dramática, y la gent es de debó. El llenguatge es sobri, d'un sorrut semi-clássich, que penetra y sugestiona. — En Faust Casals y Bové, autor de *Amor triomfant*, pateix de tots aquells mals tradicionals en nostre juvenesa, escriure molt de tots els genres sense que resti gayre temps d'observar, de llegir; aixó es, no ferse, y no obstant vessarse. Però es indubtable que si seguis un *regimen* arrivaria a

esser un remarcable escriptor; te facilitat y embranzida; es llamant y agradable. Sempre molt mes agradable que son prologuejador, el jove Surinyach Senties qui ha escrit algunes ratlles pedants de presentació d'En Casals. Recomanem á N'En Surinyach que quan escrigui un altre llibre, s'hi fassi passar un pròlech per En Faust Casals.—*Aucells de fanch* es la darrera obra d'En Rusiñol. Aqueix llibre fá pensar en l'Eduart Aulés y En Jaume Capdevila; en Rusiñol vol fer riure y no hi arriba. *Aucells de fanch* ja es literatura de *penya*. Deplorèm que l'autor d' *Anant pel mon* y *El Poble Gris*, animat per repetits éxits, se posi a fer literatura ab tota comoditat; com si estès a casa, axò es, ab sabatilles y roba usada; ¡ja l'ha portada tant!—El jove I. Soler y Escofet ha aplegat les seues poesies en el llibre *Vora'ls estanys*. En Soler diu que les seues composicions son mers *apuntes*, pero ell sent y admira y vol cantar encare que sia humilment:

La gran Cansó
tots la sabèm,
tots l'entonèm,
tots l'anyorèm,
la gran Cansó
també, també,
la canto jo.

Obres d'En Joseph Carner

L'Idili dels Nyanyos —0'75 pessetes, a 0'50 pels suscriptors de CATALUNYA.

Llibre dels Poetes.—3 pessetes.

Deu rondalles de Jesús Infant.—(Colecció "Gavella").
—0'50 pessetes.

Totes tres obres se venen en l'Administració de CATALUNYA.

Administració de «Catalunya»: Trafalgar, 61